

Hoge commissaris te Djakarta (Lamping) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Peters), 10 nov. 1951

Mede voor Drees en Stikker.

Hedenmiddag 01.00 uur overhandigde de Minister-President mij een memorandum van de volgende inhoud:

'De Indonesische Regering heeft kennis genomen van het antwoord van de Nederlandse Regering d.d. 7 November 1951 op de door de Indonesische Regering gestelde mondelinge vragen.

1. De omstandigheid echter, dat in het voorstel van de Nederlandse Regering aan de Staten Generaal West-Irian (West-Nieuw-Guinea) uitdrukkelijk is opgenomen als behorende tot het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden, brengt in Indonesië zeer ongunstige politieke repercussies te weeg aangezien naar Indonesisch standpunt de soevereiniteit over geheel Indonesië - derhalve met inbegrip van West-Irian - reeds bij de RI berust en het geschil thans enkel loopt over uitoefening van de facto gezag over laatstbedoeld gebied.
2. Tegenover het Nederlandse standpunt dat de soevereiniteit over Indonesië is overgedragen met uitzondering van West-Irian, staat immers de Indonesische opvatting dat West-Irian inbegrepen is in de soevereiniteitsoverdracht en dat alleen maar de status quo, dat is het door de Nederlandse Regering uitgeoefende gezag over bedoeld gebied, door artikel 2 van het Charter van de Soevereiniteitsoverdracht voor een jaar is gehandhaafd, met name sedert 27 December 1949, ten einde door middel van onderhandelingen dispuut over bedoeld gezag tot uiteindelijke oplossing te kunnen brengen. Bedoelde termijn van een jaar is sedert 27 December 1950 verstreken, weshalve het door de Nederlandse Regering uitgeoefende gezag in West-Irian sedert laatstgemelde datum niet meer geschiedt met instemming van de RI.
3. Dat de Nederlandse Regering niettegenstaande de bestaande geschillen zonder dat een hernieuwde poging tot vreedzame oplossing daarvan werd ondernomen, West-Irian in de voorgestelde tekst van het nieuwe artikel 1 der Nederlandse Grondwet opneemt, meent de Indonesische Regering als onvriendelijke daad te beschouwen, waartegen de Indonesische Regering krachtig protest aantekent.
4. Voor veiligstelling van de goede betrekkingen tussen Indonesië en Nederland acht de Indonesische Regering oplossing van het Iriangeschil nog voor de behandeling van het Grondwetsvoorstel in het Nederlandse Parlement urgent. In verband daarmee stelt de Indonesische Regering er prijs op dat de Iriankwestie mede betrokken wordt, ja zelfs een even belangrijk punt uitmaakt als de Uniekwestie op de in deze maand te houden besprekingen tussen vertegenwoordigers der Indonesische en Nederlandse Regering in Nederland.
5. De Indonesische Regering vertrouwt dat de Nederlandse Regering met het in sub 4 gestelde kan instemmen en zou bericht van de Nederlandse Regering hieromtrent gaarne spoedigst willen vernemen.
6. Na ontvangst van het desbetreffende bericht zal de Indonesische Regering dadelijk een missie naar Nederland sturen teneinde bovenbedoelde besprekingen spoedigst te kunnen doen aanvangen.

De Minister-President van de Republiek Indonesia.'

Sukiman gaf een toelichting, die naar mijn laatste twee gesprekken met hem geen nieuwe gezichtspunten bood.

Ten aanzien van het in het memorandum vervatte voorstel antwoordde ik in de zin van Stikker's uitlatingen tegenover Subardjo, vermeld in Blom 183, naar welk bij Sukiman blijkbaar bekende gesprek ik verwees. Ik merkte op dat in het midden van dit jaar de Nederlandse

Regering bereid was gevonden voor het inleiden van besprekingen over eventuele omvorming van de Unie, zulks uitsluitend om tegemoet te komen aan de desbetreffende Indonesische wens, want dat wij ongaarne een zo recent gesloten verdrag wederom op de helling wilden brengen. Ik merkte op dat deze besprekingen in een zeer aangename sfeer ingeleid zijn en er geen aanleiding was te denken dat die ook in het verloop der binnenkort te verwachten voortzetting der besprekingen niet zou blijven heersen. Sinds mijn terugkeer is mijn beleid erop gericht geweest te bereiken, dat, na omvorming van de Unie, aan de nieuwe regeling een kans zou worden gegeven, wat alleen mogelijk zou zijn wanneer de sfeer niet weer werd vertroebeld door het terstond weer naar voren brengen van de Irianaffaire. Ik had de indruk gekregen, dat, hoewel mij nooit een bindende toezegging is gedaan, deze gedachte toch sympathie had gevonden onder anderen bij Hatta, Subardjo en Sukiman zelf. Sukiman antwoordde dat die indruk wel juist was.

Ik wees erop dat nu aan al deze verwachtingen de bodem ontvallen was doordat van Indonesische zijde dit novum was gesteld. Ik bracht in herinnering hoe het antwoord van de Nederlandse Regering tot tweemaal toe de weg van onderhandelingen over Irian open liet. Niet wij hadden een nieuw element gesteld, maar de RI door onderhavig memorandum. Sukiman bestreed zulks; novum was geweest indiening van de Grondwetsherzieningsvoorstellen, waarvan het psychologisch-politieke effect toch wel had kunnen worden voorzien. Ik zei toen dat in Nederland de indruk zou kunnen ontstaan dat de RI eigenlijk reeds lang de Iriankwestie naar voren had willen brengen en dat de Nederlandse voorstellen als een stok waren aangevat om de hond te slaan. Toen ik vertrouwelijk vroeg of mijn indruk en inlichtingen juist waren, dat de aan het memorandum ten grondslag liggende gedachte in eerste instantie afkomstig was van de PNI, die de Iriankwestie altijd primair had willen stellen, sprak de Minister-President zulks niet tegen, maar gaf te verstaan dat de politiek van de Masjumi door de Nederlandse actie was ondermijnd.

De Minister-President verzocht mij nog voor twee punten de speciale aandacht van de Nederlandse Regering te vragen,

1. voor een spoedig antwoord (liefst binnen een week, maar het geldt hier natuurlijk geen ultimatum, zei de Minister-President) en
2. vooral voor de ernst van de situatie.

Wat de inhoud van het memorandum betreft zou ik in de eerste plaats willen opmerken, dat, gezien de inlichtingen en prognoses, die dezerzijds gisterenmiddag en hedenochtend uit bevriende Indonesische politieke kringen werden ontvangen, de tekst het bewijs bevat dat gematigde richting de overhand heeft behouden. Met name aan eenzijdige opzegging van de Unie of in uitzicht stelling daarvan, waarover ernstig gedacht werd, is in het memorandum geen plaats ingeruimd.

Verder valt het op dat in de laatste alinea van punt 2 Nederlandse gezagsuitoefening over Nieuw-Guinea sedert 27 December 1950 niet 'onrechtmatig' wordt genoemd (zoals in de rede van de President), maar slechts 'niet meer met instemming van de RI'.

Hoewel ik op grond van verkregen inlichtingen reden had aan te nemen dat geëist zou worden dat de Nieuw-Guineakwestie avant de Uniekwestie zou worden behandeld, wordt in punt 4 slechts aangedrongen op behandeling van beide kwesties tegelijkertijd en 'als even belangrijk'.

Het memorandum gaat dus zeker niet verder dan hetgeen onzerzijds redelijkerwijze kon worden verwacht. Ongetwijfeld zullen wij echter ermede rekening moeten houden dat, indien de Nederlandse Regering tegenover Indonesische eis een afwijzend standpunt mocht innemen, de gematigde groep in Regering en Parlement van Indonesië waarschijnlijk niet langer zal kunnen beletten, dat van Indonesische zijde tot het nemen van drastischer maatregelen zal worden overgegaan. (Bijvoorbeeld eenzijdige opzegging van de Unie).

Zoals ik de laatste tijd reeds herhaaldelijk in mijn rapportage heb doen uitkomen, zal gematigde groep radicale oppositie ten aanzien van de verhouding met Nederland slechts in bedwang kunnen houden indien zij van onze zijde daartoe onontbeerlijke medewerking ondervindt.